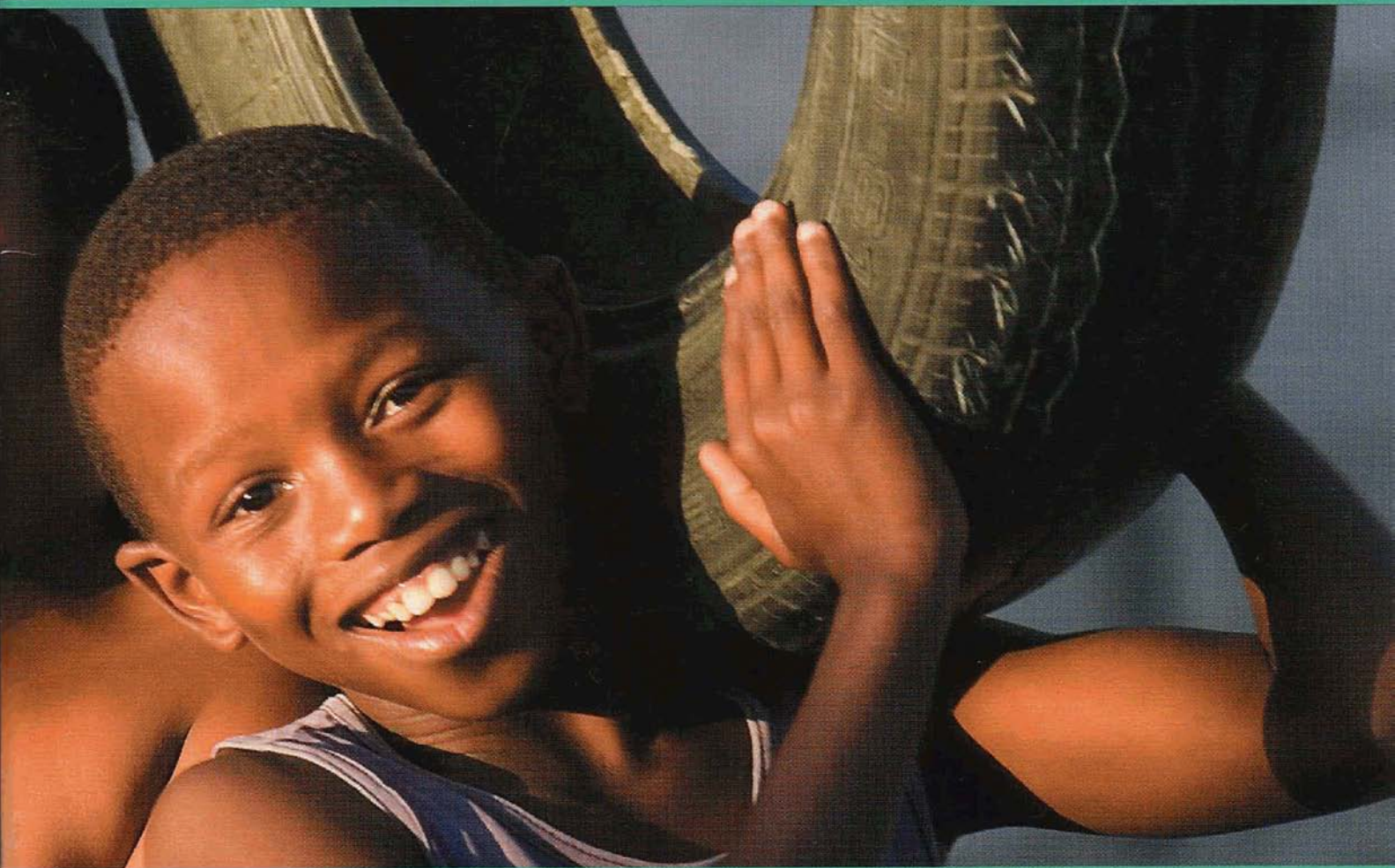

Samfundsfag

The winner takes it all?

INDHOLDSFORTEGNELSE

Dette hæfte er udgivet af Operation Dagsværk i forbindelse med kampagnen 2006 SYDAFRIKA: UNGE VERDEN ER BANGE FOR Undervisningshæftet kan bestilles på bestilling@od.dk, på www.od.dk eller på Operation Dagsværks sekretariat, tlf. 33 11 45 40.

Pris

Enkeltvis: 30 kr.
Klassesæt: 400 kr. eksklusiv forsendelse.

Redaktion

Taia Nysted Schjøtt og Ida Wiegand Justesen

Tak til hæftets skribenter som har leveret artiklerne uden honorar, Maja Andersen, Simon Holmen Clemmensen, Lona Holdt, Steen Larsen, Morten Bülow Nielsen, Henrik Tjalve og for råd og faglig vejledning. Inge Duus Hjortlund og Dorte Justesen for korrekturlæsning. Mikkel A. Bahl for oversættelse samt de mange andre, der har været behjælpelige på anden vis. Tusind tak til alle for at stille sig til rådighed uden betaling.

Klaus Holsting - undtagen Arkivfoto - Sydafrika
Kontakt s.29

Layout

PAFF Produktion/Peter Fallesen
Tlf: 27 58 42 81, Mail: pf@paffpro.dk

Oplag: 1500 stk.
Tryk: Handy-Print A/S

Hæftet er produceret med støtte fra Danidas
Oplysningsbevilling

Copyright: Operation Dagsværk
ISBN 87-90726-31-6

Meninge, der tilkendegives i dette hæfte, er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med Operation Dagsværks holdninger.

Forord	4
Når fortidens skel bliver historie af Gorm Gunnarsen	6
DET NYE SYDAFRIKA	
Ulighed eller vækst? af Christian Friis Bach	10
<u>Økonomisk politik og sociale forhold i det nye Sydafrika</u> af <u>Hans Erik Stolten</u>	14
Udvikling i en fattigdomsspiral af Rasmus Alex Wendt	24
Sydafrika: En gigant blandt økonomisk dværge af Knud Vilby	30
SYDAFRIKA I TAL – regionalt og internationalt	34
2 SYNSPUNKTER	
En halv befrielse er ikke nok af Kenneth Haar	36
Hvilken vej for Sydafrika af Christian Bjørnskov	39
Ordliste	42
Henvisninger, links og anden nyttig information	43

Efter magtovertagelsen i 1994 stod ANC med store økonomiske og politiske udfordringer – trods de mange forventninger om et nyt og bedre Sydafrika. Udgangspunktet for denne artikel er "arven efter apartheid" med fokus på de sociale og økonomiske realiteter ANC stod overfor i 1994. En stagnerende økonomi, stor arbejdsløshed, enorme fattigdomsproblemer og en stor uuddannet arbejdsstyrke var blandt de største udfordringer.

Artiklen gennemgår elementerne i regeringens økonomiske strategier fra 1994 og frem til i dag. Fra det første udviklingsprogram, RDP-strategien med fokus på sammenhængende social- og økonomisk udvikling af landet, til overgangen til den mere nyliberalistiske GEAR-strategi, med nøgleord som vækst og konkurrencedygtighed. Linien trækkes helt op til i dag med en kort introduktion til den nyeste finanslov fra 2006 med tendenser til en ny økonomisk linie.

Økonomisk politik og sociale forhold i det nye Sydafrika

Af HANS ERIK STOLTEN, MA., ph.d. ekstern lektor og forskningsadjunkt ved Københavns Universitet på Center for Afrikastudier.

Geografisk og befolkningsmæssigt er Sydafrika et stort land. Det samme gælder ikke for økonomien, når bruttonationalproduktet (BNP) anvendes som målestok. BNP (212.8 mia. \$) er en smule mindre end Danmarks (241.4 mia. \$), mens befolkningen er næsten 10 gange så stor. Den sydafrikanske økonomi kan karakteriseres som relativt lille og åben. Samtidig er landet afhængig af både en konjunkturfølsom råvareeksport og af importerede kapitalgoder.

Ifølge Verdensbankens kriterier tilhører Sydafrika gruppen af øvre middelindkomstlande. Det er frem for alt den racemæssige karakter af uligheden, som adskiller Sydafrika fra andre lande. Selv om de sortes indkomster er steget en smule mere end de hvides fra begyndelsen af 1970'erne og frem, er en hvids gennemsnitsindkomst fortsat et sted mellem 5 og 8 gange større end en sorts, alt efter hvilke undersøgelser, der refereres til.

Arven fra apartheid – den socialøkonomiske baggrund

Den sydafrikanske økonomi var meget dynamisk i 1950'erne og 1960'erne, hvor apartheidsystemet sørgede for en kontrolleret tilgang af disciplinerede og underbetalte sorte arbejdere, men fra 1973-74 stagnerede væksten. Den særlige sydafrikanske kapitalisme, hvor protektionisme og statsstøtte til sektorer

domineret af afrikaanstalende hvide gik hånd i hånd med indskrænkninger i mobilitet, uddannelse og købekraft for befolkningsflertallet, havde mistet sin dynamik. Tages der højde for befolkningsvæksten, faldt produktionen pr. indbygger faktisk fra 1982, og gennemsnitsindkomsten var i 1994 betydeligt mindre end i 1975. Den nye demokratisk valgte regering stod derfor overfor den vanskelige opgave at skulle reaktivere en stagnerende økonomi.

Under apartheidens sidste 20 år blev mere end 40% af arbejdsstyrken sat udenfor samfundet og overladt til sin egen skæbne i slumbyernes ofte brutale fællesskaber. Det var reelt, mere eller mindre direkte, denne udvikling, som gjorde Sydafrika uregerlig for det gamle regime. Det eneste middel til at sikre samfundets fornyede sammenhængskraft er nok, at mange flere sikres ordinært arbejde. Indtil videre kniber det noget.

Et stort flertal af den sorte landbefolkning har stadig en indkomst, der ligger langt under fattigdomsgrænsen, og hvis denne befolkningsgruppes levevilkår blev lagt til grund, ville Sydafrika høre til blandt de fattigste u-lande.

Indvandringen til byerne omfatter hundredetusinder hvert år. Byerne er ikke indrettet til at absorbere så mange tilflyttere, eftersom apartheidpolitikken var baseret på en antagelse om, at afri-

kanerne hørte til i de såkaldte "homelands". I dag lever mindst 10 millioner sydafrikanere i skure i township-områderne.

Reglerne for en omfordeling af jorden har indtil videre bygget på princippet om "villig køber/villig sælger". Det vil sige, at afrikanerne som hovedregel kun kan tilbagekøbe den jord, der blev taget fra dem under koloni- og apartheidperioderne, til

FAKTA: | TOWNSHIPS

Townships er boligområder uden for storbyerne, hvor sorte og farvede sydafrikanere blev forflyttet til under apartheid-regimet. Da områderne ikke er blevet udbygget i takt med befolkningsvæksten og den stigende urbanisering, er murstenshusene som regel omgivet af en ørken af blåkskure, såkaldte "squattercamps". De sociale forhold i de fleste townships er elendige: Vandforsyning, kloakering, veje og elektricitet er utilstrækkelig eller ikke-eksisterende. Skolerne er overfyldte og arbejdsløsheden kommer i nogle områder over 80 procent. I dag lever over en tredjedel af den sydafrikanske befolkning stadig i townships.

markedspris og kun i det omfang, den er til salg. Kun et par procent af jorden er blevet givet tilbage, og jobskabelsen har derfor været ringe på dette område. Den nuværende jordfordeling fremstår som en skærende uretfærdig arv fra apartheid. På den anden side sikrer strukturen en rigelig produktion af fødevarer. Sydafrika er et så industrialiseret land, at de fleste afrikanere nok opfatter sig selv mere som lønarbejdere end som potentielle bønder, derfor er det folkelige pres for landreformer nok mindre end man skulle forvente.

Apartheids økonomiske arv:

- En industrisektor, som ikke er internationalt konkurrencedygtig.
- Et slidt produktionsapparat, som ikke umiddelbart kan gøre brug af de mange arbejdsløse, og ej heller er gearret til at producere de varer, som befolkningsflertallet har behov for.
- En oppustet, ineffektiv og fjendtligt indstillet offentlig administration, som nu er blevet omstruktureret, hvorved mange arbejdspladser er skåret væk.
- En alvorlig mangel på veluddannet arbejdskraft som følge af apartheids bevidste underudvikling af landets menneskelige ressourcer.

Sociale og økonomiske realiteter

Indtil for nylig var der faktisk kun få tegn på, at den økonomiske fornyelse ville lykkes. Sydafrikas post-apartheid økonomi har været præget af en relativt lav vækst og et beskedent investeringsniveau kombineret med stigende arbejdsløshed. Regeringen har forsøgt at fremme investeringslysten gennem deregulering, privatisering og statslig tilbageholdenhed, men for en stor del af befolkningen har det sydafrikanske mirakel udviklet sig til noget af en skuffelse.

Siden 1994 er økonomien kun vokset en ubetydelighed hurtigere end befolkningstilvæksten, og BNP pr. indbygger er næsten uændret. Der findes endda kilder, der viser, at det reelle gennemsnitlige indkomstniveau er faldet, samtidig med at forskellene mellem sorte og hvide er vokset.

Fra 1994 til 2001 steg den åbne, registrerede arbejdsløshed fra ca. 16 % til over 32 % - et højere niveau end i noget andet middelindkomstland. Hvis man inkluderer de ikke aktivt ar-

TABEL 1 VÆKST I SYDAFRIKAS BNP 1990-2002 I %

1990-1994	0.3
1994-1997	3.4
1997-2000	2.1
2000-2002	2.9
2003	2.8
2004	3.7
2005	(est.) 4.4

Kilde: Statistics South Africa og Address to the National Assembly, 25 October 2005 by TM.

bejdssøgende, er den reelle arbejdsløshed noget over 40 %. I visse townshipområder er den over 80 %. Andelen af arbejdere, der tjener under 1000 rand om måneden steg i samme tidsrum

TABEL 3 VÆKST, INVESTERINGER OG ARBEJDSLØSHED SAMMENLIGNET MED ANDRE MIDDELINDKOMSTLANDE.

	BNP vækst 1990 - 2001	BNP pr. capita 2001	Investering i procent af BNP	Arbejdsløsheds- procent
Sydafrika	2.10%	10,910	15%	23%
Middelindkomst- lande i gennemsnit	3.40%	5,390	24%	5%
Malaysia	6.50%	7,910	29%	3%
Chile	6.30%	8,840	21%	10%
Syd Korea	5.70%	15,060	27%	4%
Ægypten	4.50%	3,560	15%	8%
Brasilien	2.80%	7,070	21%	10%

Kilde: World Bank, Development Indicators 2003, Washington, DC.

til 39 %, og samtidigt blev købekraften af dette beløb halveret af inflationen.

Arbejdsløsheden er størst blandt unge, sorte, og kvinder. Arbejdsløshedsraten for afrikanere var i 2001 50 % sammenlignet med 6 % for hvide. For unge under 30 år var raten 61 %.

På trods af pæne overskud i mange private virksomheder har investeringsniveauet ligget for lavt til at sikre en overbevisende vækst. Samtidig faldt statens andel af de totale investeringer fra 36 % i 1990 til 25 % i 2002 – det laveste niveau i nyere tid – grundet privatisering af offentlige tjenester og nedskæringer i statsbudgettet.

Ifølge World Development Indicators faldt de direkte udenlandske investeringer i Sydafrika fra 969 mio. \$ i år 2000 til 585 mio. \$ i 2004. Samtidig steg den officielle udenlandske bistand til landet til 617 mio. \$. Det kunne tyde på, at omverdenen mere betragter Sydafrika som et u-land end som en ligestillet partner.

For at kompensere for tabene på hjemmefronten er sydafrikanske firmaer i stedet ekspanderet på andre afrikanske markeder og har udkonkurreret industrier i fattigere udviklingslande. På områder som energiforsyning, minedrift, og transport, men også i stigende grad i detailhandlen, er sydafrikanske selskaber nu dominerende i andre dele af Afrika. Effekten i form af nyinvesteringer og regulære arbejdspladser for ufaglærte i disse lande har været begrænset.

Debatten om økonomiske modeller og sociale løsninger

Den udviklingsøkonomiske debat har i høj grad handlet om klassiske problemer, såsom strukturelle faktorerens betydning for udvikling og underudvikling, forholdet mellem vækst og omfordeling, samt relationen mellem stat og marked.

Indtil begyndelsen af 1990'erne var debatten fokuseret på for-

FAKTA: ANC

African National Congress: Sydafrikansk politisk organisation grundlagt i 1912. Ulovligt under apartheid, hvor det som det hvide mindretalsstyres modstander vandt bred opbakning især blandt sorte og farvede sydafrikanere.

Atter tilladt i 1990, regeringsparti fra 1994

dele og ulemper ved henholdsvis privatisering og nationalisering. ANC har aldrig været en erklæret socialistisk organisation, og på trods af de revolutionære former, som den væbnede modstandskamp antog, har selv alliancepartnerne i fagbevægelsen og kommunistpartiet hele tiden været bevidste om, at det nationale kompromis, der fjernede apartheidstyret, ikke kunne bryde med kapitalismen som sådan. Alligevel er rammerne for forandring hele tiden blevet diskuteret, og ANCs signaler har været modstridende. I 1994 gik man til valg på et meget vidtgående socialt program, selv om man allerede da havde bestemt sig for en mere liberalistisk kurs. I december 1993 havde ANC, som part i den daværende overgangsregering, indgået en låneaftale med Den Internationale Valutafond, IMF, der i praksis bandt Sydafrika til en liberal strukturtilpasningsmodel.

I 1996 vedtog regeringen i realiteten at nedprioritere ANC-alliansens fælles overgangsplan fra 1994, kaldet RDP (Reconstruction and Development Programme), for i stedet at følge en globaliseret konkurrencestrategi, som man kaldte GEAR (Growth, Employment and Redistribution Strategy).

ANC-regeringens liberale økonomiske politik har taget udgangspunkt i den opfattelse, at apartheid i sine sidste år hæmmede væksten, fordi systemet begrænsede den fri markedsøkonomi gennem restriktioner, protektionisme og statsapparatets sikkerhedsbestemte overforbrug. Derfor har institutionel liberalisering sammen med en konservativ finanspolitik været nøgle-

ingredlenser under ANC's lederskab. Statens fattigdomsbekæmpelse er blevet adskilt fra den generelle økonomiske politik og er mere blevet set som en humanistisk nødhjælpsforanstaltning end som en integreret del af en vækststrategi.

Dette valg af økonomisk politik står i nogen grad i modsætning til det fokus på strukturelle uretfærdigheder, som ANC stod for gennem sin historie som frihedsbevægelsens førende organisation.

Regeringens overordnede strategi har været at gøre op med apartheidårenes isolation og i stedet skabe en åben, konkurrencedygtig økonomi, der kan drage fordel af globaliseringen. Man er i praksis gået ud fra, at afviklingen af apartheid i sig selv ville føre til ny vækst, der lidt efter lidt automatisk også ville komme de fattige befolkningsgrupper til gavn.

Med det mål at afskaffe ineffektive strukturer og højne produktiviteten har man bl.a. afreguleret telesektoren, transportsektoren og den finansielle sektor. Produktionsstøtte, subsidier og toldskranker er blevet nedtrappet over en bred kam i overensstemmelse med WTO's og Verdensbankens anbefalinger.

Regeringen regnede med, at liberaliseringen ville give hurtige resultater, men mens visse nationaløkonomiske parametre, såsom budgetunderskud og inflation blev forbedret, udeblev væksten længe, og samtidig steg fattigdomsproblemerne, blandt andet fordi RDP-planens tætte bånd mellem de vigtigste økonomiske ministerier og de sociale hjælpeprogrammer blev brudt. I starten blev RDP styret fra sit eget superministerium. Dette blev nedlagt og erstattet af RDP-kontorer i de enkelte departementer, indtil også disse blev udfaset og RDP-forkæmperne mistede deres indflydelse.

Vanskelighederne med manglende jobskabelse og lav vækst har fremprovokeret to væsensforskellige hovedsynspunkter på valget af udviklingsmodel. I erhvervsvenlige kredse ses de sociale problemer som naturlige

omkostninger ved liberaliseringspolitikken, eftersom mindre produktive og konkurrencedygtige virksomheder og institutioner nødvendigvis må bukke under for markedseffektiviseringen. Gennem denne udrensning af forældede strukturer har Sydafrika lagt grundlaget for en fremtidig vækst, der nu ligger lige om hjørnet. Der er derfor ikke behov for noget skift i den økonomiske politik.

Tilhængerne af den liberale model forventer, at opsvinget vil slå igennem for alvor, når økonomien er blevet rensset for de faktorer, som forstyrrer markedet, derunder et ufleksibelt arbejdsmarked, hvor fagforeningerne angiveligt har for stor indflydelse, hvilket har ført til medarbejderrettigheder, der betyder virksomhederne og for høje lønninger, der besværliggør konkurrence med asiatiske producenter.

Græsrodsbevægelserne og fagbevægelsen, COSATU, mener derimod, at de mangelfulde økonomiske resultater nødvendiggør en mere interventionistisk politik, hvor regeringen tager aktivitetsskabende initiativer, der gennem offentligt lederskab sikrer en bredere og mere retfærdigt fordelt vækst.

Fagbevægelsens økonomer kritiserer den liberale model for ikke at tage udgangspunkt i Sydafrikas socialøkonomiske virkelighed, men i urealistisk teori, ifølge hvilken investeringer og handel automatisk vil udfolde sig, så snart liberaliseringsprocessen har presset strukturforandringer og udrensninger igennem, og derved har reduceret produktionsomkostningerne, og hvor kapitalen altid vil udnytte alle muligheder i et fuldt gennemsigtigt marked.

I Sydafrika, hvor meget af kapitalen er koncentreret hos et fåtal af store selskaber, resulterede liberaliseringen i første omgang i en vis kapitalflugt, hvor mange af de førende firmaer placerede hovedparten af deres investeringer i udlandet eller endda flyttede deres hovedsæder til Europa.

Åbningen medførte ganske vist også sparsomme nyinvesteringer fra udenlandske firmaer, samt en øget produktion af visse eksportvarer, men den begrænsede vækst, som mest stammede fra produktivitetstigninger indenfor de globaliserede elitesektorer, var nærmest jobløs og understregede dobbeltheden og uligheden i en økonomisk struktur, der har efterladt halvdelen af befolkningen på reservebænken.

RDP - strategien

ANCs oprindelige udviklingsprogram, RDP, byggede på en sammenhængende og social synsmåde, der sigtede på at højne den indenlandske produktion af basale fornødenheder. Gennem støtte til denne form for arbejdskraftintensiv virksomhed ville man ændre apartheidtidens skæve efterspørgselsmønstre, hvor der mest blev produceret for de hvide mellemklassekunder. Denne model ville aktivt skabe arbejdspladser gennem offentlige satsninger og dermed også vækst gennem en udbredelse af hjemmemarkedets købekraft.

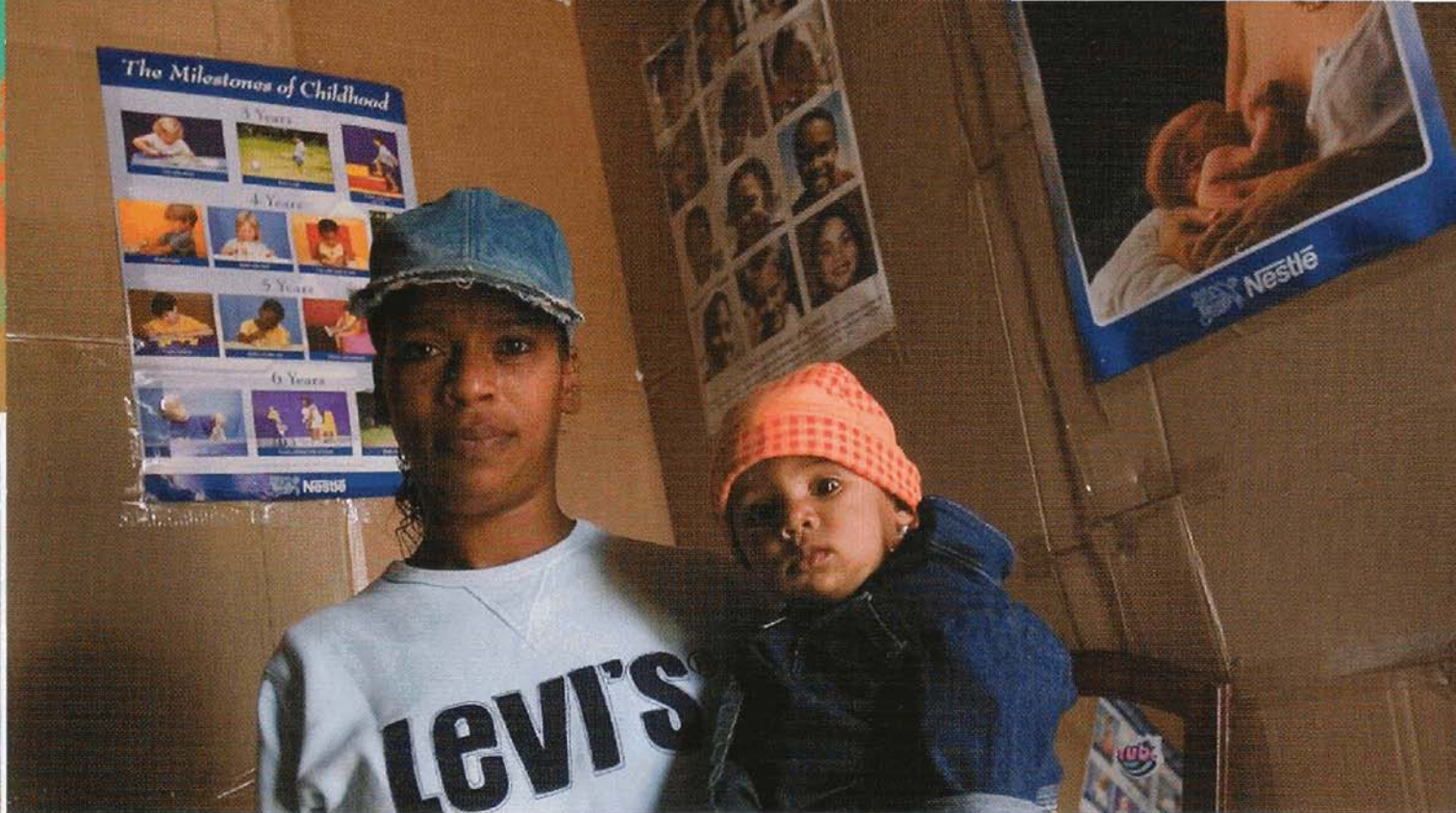
Omfordeling til fordel for det sorte befolkningsflertal blev opfattet som et middel til at stimulere vækst, bl.a. fordi produktionsapparatet er underudnyttet, samtidig med at der går en stor gruppe arbejdsløse rundt. Den folkelige entusiasme skulle

i sig selv fremme økonomisk vækst på et basalt plan. Altså, vækst gennem omfordeling, snarere end bare vækst med omfordeling.

Den oprindelige transformationsplan fra 1994, RDP, lagde vægt på:

- En grundlæggende omstrukturering, der på alle niveauer bør ledes af folkevalgte repræsentanter og som er afhængig af folkelige initiativer på græsrodsplan.
- En demokratisering, der foregår både i bredden og i dybden, ved inddragelse af alle etniske, geografiske, og sociale grupper.
- Produktion af basale forbrugsvarer, der kan fremstilles med den forhåndenværende faglige kunnen.
- Erstatning for jord konfiskeret under apartheid, samt omfordeling af landområderne.
- Hjælp til små afrikanske iværksættere, kooperativer og mindre jordbrug.
- Begrænsning af importen af luksus-forbrugsvarer.
- Massiv udbygning af infrastruktur og boliger.
- Demokratisering af uddannelse og sundhedsvæsen. Sundhedsklinikker, voksenundervisning og en helt ny ligeberettiget uddannelseskultur.

Denne tilgang forudsætter, at regeringen effektivt kan integrere strategier for social og økonomisk udvikling. Staten pålægges her et ansvar for aktivt at omstrukturere produktionsstrukturen og skabe eller understøtte bæredygtige industrier.

Ifølge den dominerende liberale filosofi ville denne model imidlertid forvrænge og hæmme markedet, og desuden ville finansieringen af de statsstøttede projekter kræve en skræmmende høj beskatning af firmaer og velstillede hvide. Det kunne medføre yderligere kapital- og hjerneflugt. Den nødvendige vækstrate blev heller ikke nået i de par år, hvor planen var et officielt flagskip. Venstrefløjens RDP-tilhængere beskyldte kapitalejerne for at sabotere planen gennem en de facto investeringsstrejke. Mange af de mest markante elementer i RDP blev efterhånden bortdømt som urealistiske, og planen blev nedtonet til fordel for en mere liberalistisk model, hvor den forventede samfundsøkonomiske dynamik skal bruges til at sikre bedre vilkår for de underprivilegerede gennem rimelige, men mere passive, overførsler fra et forhåbentligt voksende skattegrundlag.

De RDP-reformer, som trods alt er blevet opretholdt, går især ud på at forbedre levestandarden i de afrikanske townships gennem bygning af små enfamiliehuse, samt forbedringer af

elektricitets- og vandforsyningen. Det sker ofte på et lavere niveau, og til højere omkostninger end forudset, og rigtig mange fattige, derunder små iværksættere, har fået afbrudt vand og el igen, fordi de ikke kan betale afgifterne. Selv om græsrodderne har presset på for en fattigdomsorientering af den finansielle sektor, med dannelse af almennyttige sparekasser og lignende tiltag, så er finansiering af sorte mikrovirksomheder fortsat vanskelig. RDP-målet om at omfordele 30 % af landbrugsjorden hurtigt udskudt til en fjern fremtid og generelt har reformerne kun resulteret i en begrænset jobskabelse. På udvalgte områder er RDP dog blevet fastholdt og har bragt forbedrede standarder for offentlige serviceydelser til mange sorte.

Reformerne har givet forbedrede standarder på mange områder:

- Rent drikkevand til næsten 10 mio. mennesker.
- 3,5 mio. husstande har fået elektricitetsforbindelse.
- 5 mio. mennesker er flyttet ind i nye boliger.
- Bedre adgang til sundhedspleje.
- Bedre undervisningsplaner på de fleste uddannelsesområder.
- Mindre race- og kønsdiskrimination. Positiv særbehandling.
- Større bevidsthed om alle former for menneskerettigheder.

TABEL 2 UDVIKLINGEN I SYDAFRIKAS EKSPORT, IMPORT OG BESKÆFTIGELSE I FREMSTILLINGSINDUSTRIEN.

Periode	Eksport	Import	Beskæftigelse
1985-1990	2.4%	4.8%	1.5%
1990-1993	3.0%	3.1%	-2.5%
1993-1996	10.1%	15.3%	0.7%
1996-1999	1.2%	-2.1%	-3.4%
1999-2002	1.8%	3.3%	-1.4%

Kilde: South African Reserve Bank.

GEAR- strategien

Ledende erhvervsvenlige kredse i regering og administration følte imidlertid, at RDP ikke i sig selv kunne give Sydafrika en moderne, dynamisk økonomi, og de iværksatte GEAR uden diskussion med samarbejdspartnerne i COSATU og kommunistpartiet. Strategien er siden fremkomsten blevet kritiseret fra mange sider af civilsamfundet for at ligne en selvvalgt udgave af Verdensbankens berygtede strukturtilpasningsprogrammer og for dårligt nok at nævne fattigdomsproblemerne.

Ifølge GEAR ville liberaliseringen skabe over en million nye arbejdspladser, men i stedet blev flere hundredetusinde job tabt i den formelle sektor. På det politiske niveau var GEAR en sejr for Nelson Mandelas efterfølger, der konsoliderede sit federskab og satte venstrefløjens i ANC-alliancen skakmat for en tid. På grund af de tvivlsomme resultater omtales GEAR nu kun sjældent som en samlet makroøkonomisk strategi, og når det sker, mest som en bitter medicin, der skal klagøre økonomien, så man endelig kan tage fat på de sociale mål.

Hovedelementerne i GEAR-modellen:

- Omstrukturering og begrænsning af den offentlige sektor.
- Privatisering af offentlige tjenesteydelser.
- Hurtigere reduktion af statens underskud og gæld.
- Liberalisering af handelspolitikken.
- Vækstfremme gennem eksport.
- Gradvis ophævelse af finans- og valutakontrol.
- Sænkning af erhvervslivets skattebyrde.

Venstrefløjens kritik af GEAR-modellen:

- Omfordeling ses i GEAR kun som et sekundært resultat af en forventet øget beskæftigelse skabt gennem traditionelle vækstmekanismer.
- GEAR hviler på tilliden til en "trickle-down" effekt, hvor voksende produktion og akkumulerede ressourcer gradvist vil tilflyde det fattige flertal, hvilket ikke er sket endnu.
- GEAR ser tilbagebetalingen af Sydafrikas stats- og udlandsgæld som et højt prioriteret problem, selv om gælden blev skabt under apartheid og er relativt lille.
- Planen tilstræber skattnedsættelser snarere end en forøgelse af statens handlemuligheder.
- Liberaliseringen af valutakontrollen har gjort Sydafrika mere sårbar overfor kapitalbevægelser.
- En markedsåbning til fordel for kapitalintensive, uddannelsesstunge industrier vil ske på bekostning af arbejds-kraftintensive, lavteknologiske områder, hvor flertallet af sorte finder beskæftigelse.

Indenfor fremstillingsindustrien har markedsåbningen medført kraftige satsninger på nogle få eksportsektorer, mens importerede varer har trængt hjemmeproduktionen tilbage på mange andre områder. Kun et begrænset antal sydafrikanske varer er internationalt konkurrencekræftige, og i perioder er importen derfor steget mere end eksporten.

Især på områder som mejeriprodukter, medicinalindustri og beklædning har importvarer overflødiggjort lokale producenter.

Tegn på en mere social økonomisk politik

En kombination af faktorer peger mod, at visionerne fra RDP igen kan komme til at spille en lidt større rolle. Regeringens ansvarlige økonomiske politik har omsider, sammen med bedre internationale konjunkturer, skabt luft i statsbudgettet. Statens indtægter er steget, antallet af nyoprettede arbejdspladser er større end forventet, og den officielle arbejdsløshed er nu nede på 26 %. Samtidig har der internationalt været stigende skepsis vendt imod strukturløsningsprogrammernes skadevirkninger på den offentlige sektor.

Efter flere konferencer med fokus på fattigdomsproblemerne, med deltagelse af ANCs organisationer, fagbevægelsen, eksperter og arbejdsgivere, accepterede regeringen før lokalvalgene i 2006, at det var nødvendigt med både større sociale udgifter og en mere aktiv stat. Denne erkendelse afspejler sig i nationalbudgettet for 2006, der er noget mere generøst end tidligere budgetter.

En ny økonomisk strategi kaldet ASGISA (Accelerated and Shared Growth Initiative) er under udarbejdelse. Fokus vil fortsat være på traditionel vækst, men med noget større vægt på social og racemæssig lighed. Det har endda været diskuteret, om der kunne blive råd til en generel velfærdssydelse i form af en meget lav statslig bistandshjælp til familier, der savner et indkomstgrundlag. Det ville være noget ganske usædvanligt i Afrika. Ud over samfundsmæssig stabilitet og overskud til politisk deltagelse (ved de sidste lokalvalg deltog kun 46 % af vælgerne) kunne en sådan overførselsindkomst stimulere købekraften og nedbringe kriminaliteten.

Meget af diskussionen omkring Sydafrikas fortid og nutid har handlet om ændringer i forholdet mellem klasse, race og nation. Spørgsmålet er imidlertid, om der overhovedet eksisterer

FAKTA: NATIONALBUDGETTET

Fremlæggelsen af nationalbudgettet for 2006 indikerede en justering af den økonomiske politik:

- Stigende offentlige udgifter til basale tjenesteydelser, uddannelse og boligbyggeri.
- Mere fokus på jobskabelse gennem statsstøtte til infrastruktur og udvalgte sektorer.
- Styrkelse af planlægning og koordinering, især på det lokale niveau, plus mere anerkendelse af folkelig mobilisering og deltagerstøtte omkring større projekter.
- Større vilje til at omfordele jord på trods af hvide landmænds modstand.
- Øgede bevillinger til lokalstyre og byråd.
- Styrkelse af kollektiv transport.
- Visse skattelettelser for lavindkomstgrupper.
- Forsøg med gratis-skoler.

et reelt alternativ til den førte politik. Svaret fra fagbevægelsen og venstreoppositionen på dette spørgsmål har ikke været overbevisende.

Du kan finde mere information om Sydafrika på Hans Erik Stolten's hjemmeside: <http://www.jakobsgaardstolten.dk>.